

Дарка народилася в другій половині червня. Коли минають-ся суниці, а починають бриніти ранні вишні. Тому Дарчині уродини припадали все на двадцять дев'ятого червня.

Від сьомого (а може, скоріше?) року життя мала Дарка кілька брунатих веснянок (якби горобчик надзьобав) на насаді вигідного (бо трохи заширокого) носика й свої мрії, що про них ніхто не знав.

Інколи вечером, коли сон підсувався до ліжка так близесенько, що своїми мохнатими пальцями торкався повік, Дарка бачила двадцять дев'ятого червня, який вимахує не то бомбоньєрою з цукерками, не то листівкою з голубчиком, що несе лист у дзьобку.

Часом замість голубчика був віночок-серце з незабудьків з написом: «У день Янгола».

Не треба казати, що листівка мусіла мати марку, перебіту поштовою печаткою, мусів принести її сам листоноша і в сам день її уродин.

Такі були таємні бажання Дарчиного серця. Але ж хто мав це відгадати?

Одних уродин, коли Дарка не вміла так повестись, щоб виглядало, що вона тішиться з дарунків, мама розсердилася й назвала її «невдячною дитиною». Дарка не хотіла зробити мамі прикрости: до вечора того дня вихвалювала всі до одного дарунки й бігала по кімнатах, якби з надміру радості. Та це небагато допомгло: мама зразу пізнала, що вона вдає.

Вечором прийшла до неї до ліжка бабця й випитувала, чи їй часом не болить щось у грудях, може, має коли памороки, може, почувається так, якби велику дорогу зробила? Дарка на все відповідала: ні, ні, ні.

Рано, перед сніданням, примусили її випити якийсь гіркий чай: по цьому пізнала Дарка, що її вважають за хвору. Щоб не приспорювати журби мамці й бабці, постановила Дарка забути й переболіти листівку з голубчиком. Потім ще щось раз чи два снилося Дарці, що звідкись, аж з Америки, прийшла на її адресу листівка з парком. Але це був тільки сон, бо Дарка нікого в Америці не мала.

Проте не треба занадто нарікати, бо одних уродин (Дарці минув, власне, дев'ятий) сталося щось несподіване. Бабця подарувала їй два золоті. Це ще не все. Дарці сказали, що вона може з тими грішми робити, що сама схоче. Дарка аж вірити не могла. І мама це відразу пізнала по її очах. Дарка має очі сірі, як осінні тумани, але, коли Дарка тільки подумає собі неправду, вони стають темні. Такі темні, як доспілі сливи, й все розбігаються на боки. Тому в Дарки багато клопоту з правдою й очима, що темнішають від гріха.

Так було й того разу, бо мама ще раз сказала, що з грішми може Дарка робити, що сама схоче.

Може старцеві подарувати їх, хоч розумна дівчина цього не зробить.

Може за всі нараз купити собі цукерків — хоч так роблять тільки немудрі й лакомі діти.

І тоді Дарка вперше у житті пожалкувала, що вже на світ прийшла розумною дівчинкою.

Два дні й дві по половині ночі думала Дарка, що з грішми зробити. Третього дня, хоч як це було неймовірно і смішне, мусіла собі сказати, що вона одна має більше розуму, як тато, мама й баба разом: Дарка рішила купити собі листівку з голубчиком.

Навіть не уявляла собі, що в сільській крамниці можна за безцінь таку чудову листівку дістати.

Бо треба знати, що, крім голубчика з листом, була ще пара рук, що щілко стискала себе за долоні.

Дарці аж жаль стало плямити листівку адресою. Вона носила її коло себе, доки не заломився один ріжок. Тоді вже з меншим болем заадресувала листівку на своє ім'я, побажала собі щастя й успіхів у науці. Потім наліпила марку, що коштувала тричі стільки, що оплата звичайної листівки, але це були все ще уродини, а на уродини не повинно жалуватися видатків.

Найлегше вже було вкинути листівку до поштової скриньки. Обчислила, що другого дня ранком листівка повинна знову в неї бути.

Та ледве дійшла до закруту коло церкви, стало їй так страшно від того, що вона наробила, що хотіла вже повернути на пошту й на чому світ прохати урядовця, щоб віддав їй ту листівку. До цього страху приплівся звідкись ще один: листівка могла пропасти на пошті. Адже не була поручена.

Але: сором перед знайомим «почмайстром» переміг страх, і Дарка ввійшла в хату з серцем, перелитим почуттям страху, провини й болючого, але радісного очікування.

На підвечірку був у них панотець. Говорили про пасіку, й тому ніхто не звертав уваги на Дарку.

В ліжку вже рішила Дарка перехопити завтра рано листоношу перед ворітьми. Відібрати картку й заховати, щоб про неї ніхто й не довідався. Та хіба це було найрозравніше? Коли ніхто-ніхто не мав бачити й чути, як листоноша подаватиме їй картку, то краще вже було загалом не посилати.

Тієї ночі Дарка переверталася з боку на бік, якби хто бочкою котив, і було їй так гаряче, що власні ноги й руки заваджали. Остаточою сказала собі: хай буде, що буде, листоноша має таки принести листівку до хати. Хіба не була адресована до неї?

Але не так сталося. Навіть Дарка з своїми дев'ятьма роками відтепер знає вже, що воно не все так стається, як ми собі бажаємо. Навіть, коли дуже бажаємо. Тато дав мамці, мама — бабці. Коли вже всі прочитали й добре насміялися (так!), наостанку дали листівку Дарці. Всі сміялися з неї і з листівки. Хотіли, щоб вона з ними теж сміялася, бо думали... що це такий дотеп Дарки.

Дарка анітрохи не сміялася. Не навмисне їй, але просто не могла сміятися з себе. Чогось здавалося їй, що розібрали її до гола й показують пальцями на неї. Було якось ніяково, прикро.

Вони мусіли догадатись, що, властиво, не було з чого сміятись (ніхто б не сказав, що бабуня шість разів старша від неї, а сміється там, де не треба), бо щось пошептали з собою в другій кімнаті, і тато хотів їй навіть гроші за листівку вернути.

А бабуся забула, що перед часочком ще підіймала листівку на сміх, і почала навіть хвалити голубчика.

Тоді якби хто окропом хлюпнув Дарці на серце. Забула, що перед нею бабуся (вшестеро старша за неї), забула, що то день її уродин, день, коли вона повинна для всіх бути чемна, вихопила листівку бабуні з рук і подерла на дрібні кусники. Аж пір'я з неї летіло!...

Так!

А гроші, що їх поставив тато перед нею на столі, фікнула з таким розгоном від себе, що аж по землі подзвенькотіли.

Це називалися уродини.

Мабуть, тому тільки, що то був Дарчин день, не дісталося їй нічого за це нечуване зухвальство. Аж віра не бралася голови: ніхто їй ані слова не сказав.

На другий рік, менш-більш у тому самому часі, дістала Дарка аж дві листівки. Сам листоноша приніс до хати. Справді. На одній листівці був намальований кошик з квітами, а на другій — голова пелехатої¹ дівчини. Якби не уста й ніс, то можна було б ту дівчину взяти за Дарку. Така подібна була. Дарка зразу втішилася, як дурна, але хвилину пізніше, мусіла хіба соромитись своєї радості — на листівці з квітами був надпис: «Твої батьки», а на пелехатій дівчині було підписано: «Твоя бабуня». По цьому Дарка відразу пізнала, що то домашні написали. Було прикро, що дома ще не забули тамтої немилої пригоди. Ці уродини теж не вдалися.

¹ Пелехата — з довгим густим скуйовдженим волоссям. — Тут і далі прим. ред., якщо не вказано іншого.

Третього року не прийшла вже картка ні від батьків, ні від бабуні. Дарка ж дякувала Богові, що врешті вже все забулося.

На чотирнадцятому році життя стрінула Дарку нова несподіванка. Дарка не носила вже стрічок у волоссі, і нова служниця, що щойно стала на службу, говорила вже їй «ви». За два тижні перед уродинами (тринадцяті з черги!) мама сказала:

— Як здаш добре до четвертої, то зробимо собі забаву на твої уродини.

Прошу вважати: мама сказала «зробимо собі забаву», чи це не значило, що мамині й Дарчині гості відтепер будуть бавитись в одній порі, в одній кімнаті й... їсти при однім столі?

Дарка ходила того дня задумана. Кілька разів за день зупинялась перед великим дзеркалом у спальні й дивилася на себе, якби щойно цього дня приїхала звідкись додому. Надвечір зібрала свої обидві малі ляльки та всю виправу з великої ляльки й віднесла раз на все Сафтиній Марці.

Як вернулася без ляльок у хату, почувала себе якось так, якби в хаті хтось хворий лежав. Одне знала певно, що той хворий уже ніколи не видужає: її дві маленькі ляльки вже ніколи не повернуться до неї. А велика лежала обідрана в шафі з останньої суконки, як сам глум.

Це був пам'ятний день.

Згодом було вже й по іспиті. Учителю брав стільки на місяць, що Дарка мусіла здати. Так говорила бабуся, і так сталося. Гімназійна шапка й чотири пасочки — хіба найкращий доказ, що все пішло добре.

Дарка приходила перед іспитом до Бога, як Він тільки сам був у церкві: ставала навколішки на холодну, як чоло мерця, долівку й обіцювала «горимости» Богові за той іспит. По іспиті відкладала подяку за ласку з дня на день, з години на годину. Почувала себе винна перед Богом й засоромлена перед усіма святими в церкві, свідками її прохань і обіцянок. Оминала Божий дім і потішала себе думкою, що, можливо, Господь і без покути простив її. Хіба ж Він не наймилостивіший?

Перші доспілі ранні яблука принесли з собою парні, аж густі від спеки дні. Пес Циган шукав раз у раз холоду на цементованій плиті під ганком і як навмисне пригадував Дарці, що в таку спеку ніяк не годиться вбирати у село вовняної (але гімназійної!) шапки.

Нова, з блискучим дашком шапка висіла над Одарчиним ліжком і похіочувала тихенько зі спеки на дворі.

Все ж не можна сказати, що Дарка зовсім не мала слова для щастя. (Як Дарці було п'ять літ, то вона уявляла собі «щастя» як грубого карлика з повними міхами золота. Залежно від своєї волі, карлик давав одним більше, іншим менше повні пригорщі золота.)

Одного пополудня (бувають такі «пополудні», бо ранки все чогось жвавіші, що тягнуться без кінця, як «цісарська дорога») Дарка, нудзі наперекір, надягла гімназійну шапку, йдучи до крамниці. Там мала купити синьки до білизни. Було так близько, що могла ще навіть тепер, як учениця четвертої гімназійної, перебігти боса. Дарка чогось вибрала обхідну дорогу селом, попри школу.

Видно, так хотів уже карлик-«щастя», бо саме коло церкви, так простісінько дзвіниці стрінула сина директора школи — Данка і його товариша.

З Данком була Дарка вже два роки знайома (настільки це загалом можна «знайомством» звати). Ну, так, відколи батьки його прийшли до села, відтоді й вони побачили себе. Данко був тоді ще в четвертій класі: носив іще короткі штанці й ганяв по цілих днях на луці за м'ячем. Тоді ще був такий час, що він міг заговорити їй на «ти», й сьогодні могли вони бути добрими знайомими. Але він цього не зробив. Дарка не знала чому. Може, був загордий, щоби з «другачкою» собі заходити, а може... може... не подумав про те, що й вона колись підросте. Потім прийшли ще одні вакації. Вона вчилася вже з книжок на третю гімназійну, він ішов вже до п'ятої: про «ти» й якесь знайомство без зазнайомлення вже й мови не могло бути.

Раз якось (Данко від якогось часу загалом не признавав дівчат і поводився навіть із старшими від себе так, якби

ласку робив їм, що говорить з ними) пані директорова хотіла познайомити їх і назвала Дарку його товаришкою, а він (це соромно повторяти, але воно так дійсно було) відповів своїм зухвалим, якби все до лайки готовим голосом, що його товаришами можуть бути тільки хлопці.

А щоб ще більше вколоти Дарку, щоб найменше сумніву не було, що його слова тільки до неї відносяться, сказав:

— У мене той гімназист, що ходить до школи й носить шапку... Пхі, «приватна наука»! Я міг би сказати, що я університет «приватно» переробляю.

З тієї години враз і жаль до Данка приросли до Дарчиного серця, як мох до старого дерева, й кроком не відступали від спогаду про нього в Дарчинім світі.

— Дурний хлопчисько, — хотіла сказати собі так твердо, щоб аж повірити, але чи ж могла? Мусіла б хіба позатикати долонями вуха, щоб не чути, що Данко переходить з кляси до кляси з одним, найбільше, і то вже найбільше, з двома «достаточними»¹.

— Дітвак, — хотіла осмішити, щоб тим гостріша була помста, але — хіба так дійсно було? Хіба Данко — дітвак?

Вистрілив так угору, що мусів би носити метрику уродження на чолі, щоб повірив йому хто, що він недавно п'ятнадцять скінчив. Не згадувати вже про те, що від Зелених Свят чесався «догори» й носив краватки.

І, на жаль, не було ліку на того хлопчиська. Він зростав з кожним днем, з кожною неділею, як диригував хором у церкві, з кожною новою краваткою (хоч би й була перелицьована з директорової зношеної). Це Дарка знала з математики: враз до Данка росла в її серці просто пропорціонально до росту поваги директорового сина в селі. І на це нема ради. Зустрівши його сьогодні знечев'я, Дарка збентежилася, як від приїзду несподіваних гостей. Де ж пак: сонце пражить, як найняте, обидва вони простоволосі, а вона одна на все село у вовняній шапці. Чи не виглядало

¹ «Задовільними» оцінками (діал.).